Sylwia Stecko¹

Konstytucyjne prawo dziecka do wychowania w rodzinie

Słowa kluczowe: prawo, wychowanie w rodzinie, dobro dziecka

Keywords: law, education, the welfare of the child

Streszczenie

Niniejszy artykuł obejmuje rozważania dotyczące problematyki związanej z konstytucyjnym prawem do wychowywania w rodzinie. Celem jego jest przedstawienie tematyki konstytucyjnego charakteru i zakresu praw rodziców w procesie wychowywania dziecka z jednoczesnym uwzględnieniem standardów międzynarodowych obowiązujących w tym obszarze. Na podstawie materiału w nim zawartego można zasadnie przypuszczać, że to właśnie rodzice dziecka w pierwszej kolejności powinni zadbać o zabezpieczenie odpowiednich warunków niezbędnych do prawidłowego rozwoju dziecka. Obowiązkiem państwa jest jedynie wspomaganie rodzin niewydolnych wychowawczo zarówno pod względem emocjonalnym jak i materialno – finansowym. Reasumując celem różnorodnej pomocy oferowanej przez państwo jest przede wszystkim przywrócenie rodzinie możliwości do jej samodzielnego i prawidłowego funkcjonowania.

Summary

The constitutional right of the child to be brought up in the family

This article covers the considerations on the issues related to the constitutional right to education in the family. It aims to present the nature and extent of the constitu-

¹ Autorka jest asystentką w Zakładzie Socjologii Organizacji i Zarządzania Instytutu Socjologii na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego. E – mail: Sylwia.204@wp.pl.

tional rights of parents in the process of raising a child while taking into account the international standards applicable in this area. On the basis of the material gathered it can be reasonably assumed that it is the parents in the first place that should provide conditions necessary for the proper development of the child. The responsibility of the state is only to assist families who are educationally inefficient both in terms of emotional and substantive support. In summary, the purpose of a wide variety of assistance offered by the state is first of all to restore family capabilities to its independent and proper functioning.

Wstęp

Wychowanie dziecka jest długotrwałym, złożonym i odpowiedzialnym procesem, który rozpoczyna się w rodzinie. Prawo przekazywania dzieciom systemu wartości zgodnego z przekonaniami rodziców przysługuje im w obowiązującym w Polsce systemie prawnym na podstawie przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Prawo rodziców do wychowywania dzieci jest równocześnie kompleksem uprawnień i obowiązków wzajemnie ze sobą powiązanych i mających na celu nie tylko realizację uprawnień rodziców wobec dziecka ale przede wszystkim ochronę dobra dziecka. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie problematyki konstytucyjnego charakteru i zakresu praw rodziców w procesie wychowywania dziecka (dzieci) z jednoczesnym zaakcentowaniem standardów międzynarodowych obowiązujących w tym obszarze.

Prawo rodziców do wychowania dzieci w aktach prawa międzynarodowego

Prawo rodziców do wychowania dzieci zostało zagwarantowane zarówno w aktach prawa wewnętrznego, jak i w aktach prawa międzynarodowego oraz dokumentach Unii Europejskiej. Minimalny, międzynarodowo chroniony standard omawianego prawa rodziców możliwy jest do wyznaczenia już na podstawie wiodących aktów generalnych uniwersalnego i europejskiego systemu ochrony

praw człowieka². Powszechna Deklaracja Praw Człowieka potwierdza w art. 26 ust. 3, że rodzice mają prawo pierwszeństwa wyboru rodzaju nauczania dla swoich dzieci³. Również przepis art. 18 ust. 4 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych⁴ oraz art. 13 ust. 3 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych gwarantują poszanowanie wolności wyboru wychowania religijnego i moralnego dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami rodziców⁵. W europejskim systemie ochrony praw człowieka na podstawie art. 2 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, uznaje się prawo rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniami religijnymi i filozoficznymi⁶. Podobnie w Karcie Praw Rodziny zaakcentowano, iż rodzina jako społeczność naturalna – istniejąca wcześniej od Państwa i od jakiejkolwiek innej wspólnoty, posiada pewne przyrodzone, niezbywalne prawa. Jednym z nich jest niewątpliwie prawo do wychowania dzieci⁷. Ochronę praw dziecka przewiduje przede wszystkim Konwencja o prawach dziecka⁸. Konwencja ta została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. Zgodnie z jej preambułą, dla pełnego harmonijnego rozwoju osobowości, dziecko powinno dorastać w środowisku rodziny, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia. Sprawą nadrzędną każdego państwa powinno być stosowanie odpowiednich środków w celu umożliwienia dziecku pozostania pod opieką jego naturalnej rodziny.

Ochrona dziecka, najpełniej została wyrażona w art. 3 ust. 1 Konwencji o Prawach Dziecka, w którym wskazano, że: „we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki

² H. Babiuch, *Konstytucyjne prawo rodziców w zakresie wychowania dziecka*, [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, red. M. Jabłoński, Wrocław 2014, s. 177.

³ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r.

⁴ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. 1977, Nr 38, poz. 167).

⁵ Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. 1977, Nr 38, poz. 169).

⁶ H. Babiuch, *Konstytucyjne prawo rodziców...*, s. 177.

⁷ Karta Praw Rodziny „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 1983, nr 10, s. 6–7.

⁸ Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z 20 listopada 1989 r. (Dz.U. 1991, Nr 120, poz. 526t.j.).

społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka”. Konwencja ta zwróciła uwagę na prawa dziecka m.in. do życia, przeżycia, ochrony przed torturami, okrutnym nieludzkim lub poniżającym traktowaniem lub karaniem, przebywania ze swoimi rodzicami, czy też specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa w przypadku pozbawienia środowiska rodzinnego. Konwencja przewiduje też ochronę dziecka dotkniętego konfliktem zbrojnym, rehabilitację i reintegrację społeczną dziecka skrzywdzonego, ochronę dziecka ubiegającego się o status uchodźcy bądź uznanego za uchodźcę. Dziecko jest podmiotem praw a nie tylko przedmiotem opieki i troski. Zabronione jest dyskryminowanie dziecka czy wyzyskiwanie go w jakikolwiek sposób⁹. Natomiast ze względu na nie-dojrzałość dziecka należy mu się szczególna troska i ochrona ze strony osób dorosłych. Dla podkreślenia podmiotowości dziecka jako osoby, Konwencja przyznaje mu określone prawa, które wynikają z całokształtu praw człowieka i obywatela. Do tych praw zaliczamy prawo dziecka do rodziny, bowiem rodzina z reguły zapewnia optymalną sytuację, w której może ono korzystać z innych praw a w szczególności z praw dotyczących jego rozwoju fizycznego, duchowego, kształtowania osobowości i zaspokajania potrzeb emocjonalnych.

Prawo do życia i rozwoju w rodzinie wynika z wyraźnie sformułowanych postulatów, jakie Konwencja adresuje do państw, a mianowicie:

1. wskazuje ona przede wszystkim na rodziców, którzy są zobowiązani do pieczy i troski o dziecko,
2. zabrania oddzielania dziecka od obojga rodziców, bez niezbędnej przyczyny związanej z ochroną dobra dziecka,
3. zaleca ułatwienie w łączeniu dziecka z rodzicami przebywającymi za granicą,
4. nakazuje udzielić informacji o miejscu przebywania rodzica oddzielnego od dziecka,
5. wymaga od państw, aby również przestrzegały praw i obowiązków rodziców a w stosownych sytuacjach i innych członków rodziny względem ich dziecka¹⁰.

⁹ J. Oniszczyk, *Wolności i prawa socjalne oraz orzecznictwo konstytucyjne*, Warszawa 2008, s. 311.

¹⁰ T. Smoczyński, *Prawo dziecka do wychowania w rodzinie*, [w:] *Konwencja o prawach dziecka, analiza i wykładnia*, red. T. Smoczyński, Poznań 1999, s. 152.

Ponadto Konwencja przewiduje, że rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych powinny zostać otoczone szerokim wsparciem, tak aby przywrócić im zdolność do wypełniania tych funkcji. Prawo dziecka do rodziny realizuje się również przez zapewnienie mu zastępczego środowiska rodzinnego w przypadku, gdy dziecko nie może przebywać w rodzinie naturalnej. Zgodnie z art. 20 ust. 2 Konwencji, państwo zobowiązane jest zapewnić stosowne rozwiązanie prawne dla ochrony dziecka pozbawionego czasowo lub na stałe rodziców naturalnych¹¹.

Prawo do wychowania dziecka w polskim ustawodawstwie

Zasadnicze znaczenie dla określenia prawnego statusu rodziny w państwie polskim ma zasada sformułowana w art. 18 Konstytucji RP, która brzmi: małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej¹². Małżeństwo to wspólnota tworzona przez kobietę i mężczyznę, rodzina zaś to wspólnota rodziców i dzieci. Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z 6 stycznia 1998 r. określił rodzinę jako pewną skomplikowaną rzeczywistość społeczną będącą sumą stosunków łączących przede wszystkim rodziców i dzieci¹³. W Polsce jedynie małżeństwo rozumiane jako związek kobiety i mężczyzny jest prawnie uznane i jako takie korzysta z ochrony i opieki Rzeczypospolitej Polskiej. Ochrona ta oznacza, że państwo działając przez swoje organy, zarówno w sferze stosowania jak i stanowienia prawa, nie dopuszcza do zagrożenia małżeństwa, rodziny, macierzyństwa i rodzicielstwa ze strony obcych podmiotów w sferze moralnej, społecznej, gospodarczej czy religijnej. Opieka oznacza natomiast sytuację, w której państwo nie dopuszcza do zagrożenia małżeństwa, rodziny, macierzyństwa i rodzicielstwa

¹¹ P. Wójcicka *Prawo dziecka do wychowania w rodzinie. Wybrane aspekty*, [w:] *Prawa dziecka w prawie międzynarodowym*, red. E. Karska, Warszawa 2014, s. 25.

¹² Art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

¹³ Uchwała Trybunału Konstytucyjnego z 6 stycznia 1998 r. sygn. akt U 15/97 OTK 1998/1/2.

w sferze normalnego funkcjonowania z powodu niemożności odnalezienia się w społeczeństwie, państwie bądź braku dostatecznych środków materialnego utrzymania¹⁴.

Z istnieniem rodziny łączy się zarówno określone obowiązki, jak i prawa jej członków względem siebie. Dotyczy to zwłaszcza relacji pomiędzy rodzicami a dziećmi¹⁵. Analiza art. 18 Konstytucji jak również innych postanowień konstytucyjnych oraz aktów prawnych niższej rangi, stanowiących rozwinięcie norm Konstytucji i odnoszących się do dziecka i rodziny, pozwala przyjąć, iż dziecko ma prawo do wychowania w prawidłowo funkcjonującej i zapewniającej odpowiednie warunki rozwoju rodzinie¹⁶. Wychowywanie dzieci jest z jednej strony społeczną funkcją rodziny, zaś z drugiej przejawem prywatnego i osobistego angażowania się rodziców w życie najbliższych dla siebie osób¹⁷. Prawo do wychowywania dziecka jest bowiem elementem ogólniejszych praw rodziców względem dziecka, które mają charakter przyrodzony i naturalny. Nie pochodzą one z nadania państwowego, choć wykonywane są pod kontrolą państwową i społeczną¹⁸. Jak wskazuje Helena Babiuch na mocy art. 48 ust. 1 oraz art. 53 ust. 3 w związku z art. 72 ust. 1, 2 i 3 Konstytucji rodzice mają prawo do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniami, zwłaszcza w zakresie wychowania i nauczania moralnego oraz religijnego z zastrzeżeniem jednak, że proces wychowawczy powinien uwzględniać poszanowanie podmiotowości i praw dziecka, a zwłaszcza jego wolność sumienia, wyznania i przekonań. Przepisy te gwarantują rodzicom pierwszeństwo w zakresie wychowania i kształtowania postaw dziecka, kierowania się własnymi przekonaniami w wykonywaniu funkcji wychowawczej rodziny, ale równolegle wskazują, że działania wychowawcze podejmowane przez rodziców są ograniczone prawami dziecka. Konstytucja podkreśla je-

¹⁴ J. Boć, *Komentarz do art. 18 Konstytucji RP*, [w:] *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r.*, red. J. Boć, Wrocław 1998, s. 48.

¹⁵ H. Babiuch, *Konstytucyjne prawo rodziców...*, s. 177.

¹⁶ A. Grzejdziak, *Prawo do wychowania w rodzinie*, [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa prof. Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012, s. 470.

¹⁷ P. Sarnecki, *Uwagi do art. 48*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 3, red. L. Garlicki, Warszawa 2003, s. 1.

¹⁸ Wyroki TK: z 11 października 2011 r., K 16/10, OTK-A 2011, Nr 8, poz. 80 oraz z 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014, Nr 1, poz. 2.

dynie szczególnie chronione prawa rodziców w aspekcie wychowania dzieci, jednocześnie wskazując obowiązek poszanowania praw dziecka w procesie ich wychowania i kształcenia. Pogląd ten nawiązuje do istoty rodzicielstwa, które oznacza „związek między dzieckiem a jego rodzicami realizujący się przede wszystkim w okresie dzieciństwa, a znajdujący wyraz w instytucji władzy rodzicielskiej oraz w zakresie obowiązków dzieci wobec rodziców”¹⁹.

Sformułowane w art. 48 ust. 1 prawo rodziców do wychowania jest równocześnie ich obowiązkiem, który szczegółowo reguluje ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy²⁰. W efekcie prawo to staje się kompleksem szczegółowych uprawnień i obowiązków wzajemnie ze sobą powiązanych i mających na celu nie tylko realizację uprawnień rodziców wobec dziecka, ale przede wszystkim ochronę dobra dziecka²¹. Ochronę dobra dziecka uznano za sprawę tak doniosłą, nie tylko z punktu widzenia rodziców, ale także ze względu na interes państwa i społeczeństwa, że podniesiono ją do rangi zasady konstytucyjnej²². Realizacja dobra dziecka polega na zapewnieniu mu możliwości wychowania w rodzinie, przede wszystkim w rodzinie naturalnej, a więc poprzez pieczę rodzicielską sprawowaną przez osoby związane z dzieckiem więzią biologiczną²³, a także na umożliwieniu mu wzrastania w pełnej rodzinie w warunkach odpowiadających godności istoty ludzkiej, przy poszanowaniu podmiotowości dziecka i przy zapewnieniu niezbędnej pomocy i opieki ze strony władz publicznych²⁴.

Z wolnością unormowaną w art. 48 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP jest skorelowany obowiązek rodziców, polegający na wychowaniu dzieci. Obowiązek rodziców względem dzieci nie może być przy tym wyprowadzony wprost z treści tego przepisu. Istnienie tego obowiązku należy jednak potwierdzić, gdyż choć żaden przepis konstytucyjny nie ustanawia w sposób wyraźny obowiązku rodziców do troski o swoje dzieci i zapewnienie im należytego wychowania, to istnienie takiego obowiązku można wyprowadzić z łącznego odczytania

¹⁹ H. Babiuch, *Konstytucyjne prawo rodziców...*, s. 177.

²⁰ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Komentarz*, Warszawa 2012, s. 98.

²¹ Wyrok TK z 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014, Nr 1, poz. 2.

²² M. Balcerek, *Prawa dziecka*, Warszawa 1986, s. 336.

²³ Wyrok TK z 28 kwietnia 2003, K 18/02, OTK-A 2003, Nr 4, poz. 32.

²⁴ E. Morawska, *Ochrona praw dziecka w świetle art. 72 Konstytucji RP: uwagi na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2007, nr 4, s. 131.

art. 18, 70 ust. 3, art. 71 oraz 72 ust. 2 Konstytucji RP, a także z postanowień art. 18 Konwencji o prawach dziecka, który stanowi, że rodzice ponoszą odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Przepis art. 48 Konstytucji zawiera zasadę ograniczonej ingerencji państwa w wychowanie przez rodziców ich dzieci. Taka ingerencja we wspólnotę, którą jest rodzina, choć jest ograniczona, nie wyłącza tego, aby państwo ustanawiało przepisy mające na celu ochronę jej członków, w sytuacji gdyby wspólnota taka nie realizowała swoich funkcji²⁵. Współczesna rodzina pełni rozmaite funkcje. Wiele spośród nich ulega modyfikacjom, które spowodowane jest zmianami w stosunkach społeczno – gospodarczych i politycznych. Jedną z najważniejszych funkcji, jakie spełnia obecnie rodzina, jest funkcja wychowawcza.

Zgodnie z art. 48 Konstytucji „Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania”²⁶. Za rozwinięcie tego artykułu można uznać art. 53 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którym „Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Przepis art. 48 ust. 1 stosuje się odpowiednio”²⁷. Przepis ten gwarantuje rodzicom posiadanie własnych przekonań i kierowanie się nimi w życiu, w tym w toku realizacji funkcji wychowawczej rodziny. Z treści postanowień Konstytucji wynika, iż rodzice wychowując dziecko, powinni kierować się stopniem jego dojrzałości, możliwością zrozumienia przekazywanych mu zasad i wartości. Działania wychowawcze podejmowane przez rodziców nie powinny naruszać przysługującej dziecku wolności sumienia i wyznania, a także przekonań, w tym politycznych i światopoglądowych. Te prawa dziecka stanowią jednocześnie granicę uprawnień wychowawczych rodziców, którzy mają obowiązek je uwzględniać²⁸. Jak zauważa Zdzisław Kegel prawidłowa realizacja prawa do wychowania wymaga, by rodzice kierowali się stopniem dojrzałości dziecka, a więc możliwością rozumienia i odnoszenia się do przedstawionych mu wartości. W żadnym razie działanie rodzi-

²⁵ W. Borysiak, *Komentarz do art. 18, [w:] Konstytucja RP. T. I, Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 550.

²⁶ Art. 48 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.

²⁷ Art. 53 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.

²⁸ J. Boć, *Komentarz do art. 18...*, s. 48.

ców nie powinno naruszać przysługującej dziecku wolności sumienia i wyznania. Dziecko nie może być zmuszane przez rodziców do akceptowania określonych przekonań. W założeniu powinno się więc pozostawić swobodny wybór co do wyznania zgodnie z sumieniem dziecka. Dziecko w okresie dorastania powinno mieć możliwość samodzielnego decydowania o wartościach przez niego postrzeganych i uznawanych nawet wtedy, gdy pozostają one w sprzeczności z wartościami uznawanymi przez rodziców²⁹.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa rodzinnego dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską aż do osiągnięcia pełnoletniości. Formalnie dziecko staje się osobą pełnoletnią wraz z ukończeniem 18. roku życia a tym samym nabywa pełną zdolność do czynności prawnych. Status osoby pełnoletniej uzyskuje małoletni, który zawarł związek małżeński i zachowuje go nawet w razie unieważnienia małżeństwa. Do czasu osiągnięcia pełnoletności dziecko nie może samodzielnie podejmować decyzji. Władzę rodzicielską określa się na gruncie przepisów prawa rodzinnego jako kompleks wzajemnie ze sobą powiązanych praw i obowiązków rodziców w stosunku do osoby dziecka. W szczególności władza rodzicielska obejmuje pieczę nad osobą i majątkiem dziecka, a także prawo i obowiązek wychowania oraz ukierunkowania dziecka, które pozostaje pod ich władzą rodzicielską. Wychowanie dziecka obejmuje zarówno sferę fizyczną jak i sferę duchową i powinno zmierzać do wszechstronnego rozwoju osobowości dziecka z uwzględnieniem jego uzdolnień, zainteresowań i możliwości³⁰.

Sformułowane w art. 48 Konstytucji prawo rodziców do wychowywania dzieci nie ma charakteru absolutnego. W sytuacji, kiedy rodzice nie zapewniają dziecku prawidłowego rozwoju fizycznego, umysłowego, gdy jego dobro jest zagrożone, ingerencja państwa jest dozwolona. W wypadku zaniedbania przez rodziców wychowywania dzieci, niewłaściwego wykonywania obowiązków rodzicielskich, biorąc pod uwagę dobro dziecka, sąd, zgodnie z zasadą działania z urzędu, ma możliwość ingerencji w sprawowanie władzy rodzicielskiej³¹. Jak zauważa Monika Haczkowska ingerencja w zakres praw rodzicielskich jest uzasadniona w niektórych przypadkach

²⁹ Z. Kegel, *Komentarz do art. 48 Konstytucji RP*, [w:] *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji...*, s. 95.

³⁰ H. Babiuch, *Konstytucyjne prawo rodziców...*, s. 181.

³¹ A. Grzejdziak, *Prawo do wychowania...*, s. 479.

związanych z przemocą wobec dziecka, natomiast nie powinna przekształcić się w automatyczną reakcję w razie mniejszych trudności wychowawczych, socjalizacyjnych itp. Takie działanie byłoby sprzeczne z konstytucyjną aksjologią w sprawach rodziny. Pozbawienie władzy rodzicielskiej lub jej ograniczenie w stosunku do jednego lub obojgu z rodziców jest więc ostatecznym rozwiązaniem – celowym wtedy, gdy rodzic lub rodzice trwale nie mogą opiekować się dzieckiem, nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka. Należy podkreślić, że w razie ustania przyczyny, która była podstawą pozbawienia władzy rodzicielskiej, sąd opiekuńczy może władzę rodzicielską przywrócić³². Pozbawienie takie nie ma charakteru penalnego. Nie zmierza ono bowiem do ukarania rodziców, lecz jedynie do ochrony interesu dziecka i zbieżnego z nim interesu społecznego. Jest to najbardziej surowy sposób ingerencji w sprawowanie władzy rodzicielskiej³³.

Zakończenie

W pełnieniu funkcji wychowawczych rodzice korzystają z praw i wolności, które z reguły występują w powiązaniu z określonymi obowiązkami. Wywodzone są one z ogólnego nakazu poszanowania życia rodzinnego i ochrony rodziny jako naturalnej grupy determinującej rozwój indywidualny i społeczny. Prawo dziecka gwarantowane jest w dwojaki sposób: z jednej strony poprzez nałożenie na rodziców obowiązku wychowania dziecka i wypełniania podstawowych funkcji rodziny, z drugiej zaś strony poprzez zobligowanie państwa do tworzenia systemu wspierania rodziny. Najpełniej regulowane jest prawo rodziców do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniem religijnymi i moralnymi. Rodzice korzystają z autonomii kształtowania modelu wychowawczego. Rodzina jest najważniejszym środowiskiem wychowawczym przygotowującym dziecko do samodzielnego życia. To w niej dokonuje się ciągły, oddziałujący na różne sfery osobowości dziecka proces wychowania. Prawo do wychowania w rodzinie można zdefiniować jako uprawnienie

³² A. Ławniczak, *Komentarz do art. 38. Prawo do życia*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, komentarz*, red. M. Haczkowska, Warszawa 2014, s. 58.

³³ A. Grzejdziak, *Prawo do wychowania...*, s. 479.

każdego dziecka do posiadania rodziny, która organizuje mu odpowiednie środowisko opiekuńcze – wychowawcze.

Prawa rodziców w zakresie wychowania dziecka nie mają jednak charakteru bezwzględne, ponieważ wykonywanie tych praw nie może naruszać godności i praw samego dziecka. Dziecko z racji swej niedojrzałości wymaga ochrony nie tylko ze strony rodziców i najbliższych, ale także ze strony władz publicznych. Nakaz ochrony dobra dziecka stanowi podstawową, nadrzędną zasadę polskiego systemu prawnego, której podporządkowane są wszelkie regulacje w sferze stosunków pomiędzy rodzicami a dziećmi. Omawiane prawa rodziców łączą się ściśle z określonymi obowiązkami. To właśnie rodzice dziecka w pierwszej kolejności powinni zadbać o zabezpieczenie odpowiednich warunków niezbędnych dla prawidłowego rozwoju dziecka. Konstytucja przewiduje, iż w uzasadnionych przypadkach prawo rodziców do wychowania dziecka może zostać rodzicom odebrane lub ograniczone.

Literatura

- Babiuch H., *Konstytucyjne prawo rodziców w zakresie wychowania dziecka*, [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, red. M. Jabłoński, Wrocław 2014.
- Balcerek M., *Prawa dziecka*, Warszawa 1986.
- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Komentarz*, Warszawa 2012.
- Boć J., *Komentarz do art. 18 Konstytucji RP*, [w:] *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r.* red. J. Boć, Wrocław 1998.
- Borysiak W., *Komentarz do art. 18*, [w:] *Konstytucja RP. T. I, Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Grzejdziak A., *Prawo do wychowania w rodzinie*, [w:] *Państwo prawa i prawo karne: księga jubileuszowa prof. Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012.
- Ławniczak A., *Komentarz do art. 38. Prawo do życia*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, komentarz*, red. M. Haczkowska, Warszawa 2014.
- Morawska E., *Ochrona praw dziecka w świetle art. 72 Konstytucji RP: uwagi na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, „Kwartalnik Prawa Publicznego, 2007, nr 4.
- Oniszczyk J., *Wolności i prawa socjalne oraz orzecznictwo konstytucyjne*, Warszawa 2005.
- Sarnecki P., *Uwagi do art. 48*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 3, red. L. Garlicki, Warszawa 2003.

Smyczyński T., *Prawo dziecka do wychowania w rodzinie*, [w:] *Konwencja o prawach dziecka, analiza i wykładnia*, red. T. Smyczyński, Poznań 1999.

Wójcicka P., *Prawo dziecka do wychowania w rodzinie. Wybrane aspekty*, [w:] *Prawa dziecka w prawie międzynarodowym*, red. E. Karska, Warszawa 2014.